

ΣΤΙΛΠΩΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ:
ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΤΟ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ

Άμεσος συνεχιστής του θεμελιωτή της Ελληνικής Λαογραφικής Επιστήμης Νικολάου Γ. Πολίτη υπήρξε ο μαθητής του Στίλπων Κυριακίδης.

Ο Στίλπων Κυριακίδης γεννήθηκε στην Κομοτηνή το 1887¹. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1907-1911) όπου είχε την ευκαιρία να γίνει δέκτης των πρώτων λαογραφικών μηνυμάτων μέσα από τις πανεπιστημιακές παραδόσεις του Ν. Πολίτη². Το 1918 αρχίζει τη σταδιοδρομία του ως Λαογράφος αναλαμβάνοντας τη διεύθυνση του Λαογραφικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών, το οποίο μόλις είχε συσταθεί από τον Ν. Πολίτη. Μετά τον θάνατο του δασκάλου του (1921) ανέλαβε την έκδοση του περιοδικού *Λαογραφία*³.

Με την ίδρυση το 1926, μετά από πρόταση της κυβέρνησης Αλέξανδρου

1. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Π. Κυριακίδης και η Θράκη», ανάτυπο από τη Δωδώνη, τόμ. ΚΕ', τεύχος 1 (1996), Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1997, σ. 87 – Χ. Παπάζογλου, «Νεκρολογία Στίλπωνος Π. Κυριακίδη», Αθηνά 67 (1963-1964), σ. 385 – Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη στο Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση του υλικού, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (επιβλέπουσα: Αν. Καθηγήτρια Χρυσούλα Χατζητάκη-Καψωμένου) στη Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης, Τομέας Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Λαογραφίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Θεσσαλονίκη 2007.

2. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Π. Κυριακίδης και η Θράκη» ό.π., σ. 88, Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 7 και Γεώργιος Ι. Θανόπουλος, Νικόλαος Γ. Πολίτης: Σύνομη αναφορά στο έργο του, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, τόμ. ΜΑ', Αθήνα 2010, σ. 197-203.

3. Βλ. «Ο λόγος του καθηγητού Ι. Θ. Κακριδή» στο: Ιωάννης Κακριδής (επιμ.), Προσφορά εις Στίλπωνα Π. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, σ. 6 – Δ. Πετρόπουλος, «Νεκρολογία Στίλπωνος Π. Κυριακίδη», Λαογραφία 21 (1963-1964), σ. 568, Δημ. Σ. Λουκάτος, Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθν-

Παπαναστασίου, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διορίζεται⁴ καθηγητής στην έδρα της "Θρησκείας των Αρχαίων Ελλήνων, του Ιδιωτικού αυτών Βίου και της Λαογραφίας". Οι πρώτες λαογραφικές ενότητες που δίδαξε ως πρώτος καθηγητής Λαογραφίας σε ελληνικό πανεπιστήμιο ήταν: το δημοτικό τραγούδι, κυρίως μορφολογικά, και ο θεσμός του γάμου από την προϊστορική ως τη σύγχρονη εποχή, κυρίως συγκριτικά. Η μέθοδος που ακολούθησε ήταν η ιστορική και φιλολογική του δασκάλου του. Ο στόχος όμως της έρευνάς⁵ του δεν ήταν η καταγωγή αλλά η μορφή των λαϊκών φαινομένων. Αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις στη συγκρότηση και συνέχιση του νεοϊδρυθέντος πνευματικού ιδρύματος⁶. Το 1927 ίδρυσε το Λαογραφικό Αρχείο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης⁷. Τρεις φορές εκλέχτηκε κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής και δύο χρονιές (το 1934 και το 1942) πρύτανης⁸.

Από το 1942 έως τον θάνατό του (1964), διετέλεσε πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών⁹. Το 1947 εκλέχτηκε αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Επίσης είχε εκλεγεί μέλος της Ακαδημίας του Όσλο, της Ακαδημίας του Παλέρμο, της Αγγλικής Λαογραφικής Εταιρείας και πολλών Επιστημονικών Ελληνικών Σωματείων¹⁰.

Το έργο του Στίλπωνος Κυριακίδη είναι διεπιστημονικά σημαντικό και πο-

κής Τραπέζης, Αθήνα 1977, σ. 73 – Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 7.

4. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών». Εισαγωγή στο βιβλίο: Στίλπων Κυριακίδης, Το Δημοτικό Τραγούδι, Συναγωγή Μελετών, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1978, σ. 7 – Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 7.

5. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, «Θέσεις του Στίλπωνος και της Άλκης Κυριακίδου για τη Λαογραφία» στο: Θέματα Λαογραφίας, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999, σ. 112 – Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας. Κριτική ανάλυση, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1978, σ. 120-121 και της ίδιας: «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών...», ό.π., σ. 7.

6. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Π. Κυριακίδης και η Θράκη»..., ό.π., σ. 88, 99-100 – Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 7.

7. Julia E. Miller, Modern Greek Folklore. An Annotated Bibliography. New York 1985: 5.16 Garland Publishing – Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 8.

8. Βλ. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Π. Κυριακίδης και η Θράκη»..., ό.π., σ. 88 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 8.

9. Βλ. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Κυριακίδης και η Θράκη»..., ό.π., σ. 90 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 8.

10. Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 8 (όπου και βιβλιογραφία).

λύπλευρο¹¹. Δημοσίευσε φιλολογικές, ιστορικές και λαογραφικές μελέτες¹² στις οποίες αποτυπώνονται τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα¹³. Στη συνέχεια προβαίνουμε σε πολύ σύντομες επισημάνσεις στο λαογραφικό του κυρίως έργο λαμβάνοντας υπ' όψη τα πορίσματα της πρόσφατης έρευνας και της ταξινόμησης και καταγραφής του υλικού του "Αρχείου του Στίλπωνος Κυριακίδη" που πραγματοποιήθηκε το 2007¹⁴.

11. Λίνος Πολίτης, «Στίλπων Κυριακίδης: 1887-1964», *Ελληνικά* 18 (1964), σ. 3-4.

12. Για την εργογραφία του Στίλπωνος Κυριακίδη από το 1910 ως το 1953 βλ. Ελένη Λαζαρίδη, «Βιβλιογραφία Στίλπωνος Π. Κυριακίδου: 1910-1953», στον *Τιμητικό Τόμο, Προσφορά Στίλπωνα Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953*, σ. 11-52. Για την εργογραφία του από το 1954 ως το 1963 βλ. Γ. Θεοχαρίδης, «Στίλπων Κυριακίδης: 25 Οκτωβρίου 1887 - 18 Μαρτίου 1964», *Μακεδονικά* 6 (1964-1965), σ. 7-13. Επίσης του ίδιου, «Συμπλήρωμα βιβλιογραφίας: Έργα Στίλπωνος Π. Κυριακίδου από του έτους 1954 κ.ε.», ό.π., σ. ιε'-κγ'. Πρβλ. σχετικά και Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Κυριακίδης και η Θράκη», ανάπτυπο από τη Δωδώνη τόμ. ΚΕ', τεύχος 1 (1996), *Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, Ιωάννινα 1997, σ. 90. Τώρα έχουμε Ταξινόμηση και Καταγραφή του αρχείου του Στίλπωνος Κυριακίδη στο: Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Π. Κυριακίδη στο Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση του υλικού, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (επιβλέπουσα: Αν. Καθηγήτρια Χρυσούλα Χατζητάκη-Καψωμένου), στη Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης, Τομέας Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας και Λαογραφίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Θεσσαλονίκη 2007*.

13. Σύντομες αποτιμήσεις του έργου του ως το 1953 βλ. στον *Τιμητικό Τόμο, Προσφορά εις Στίλπωνα Κυριακίδη, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1953*, σ. 3-21. Για τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα βλ. Δημήτρης Πετρόπουλος, «Νεκρολογία Στίλπωνος Π. Κυριακίδη», *Λαογραφία* 21 (1963-1964), σ. 566-569, Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Ο Στίλπων Κυριακίδης και η Θράκη», ό.π., σ. 87-100 και Σ. Χ. Σουλούκος, *Ταξινόμηση και καταγραφή του αρχείου*, ό.π., σ. 8. Για τις θέσεις του Κυριακίδη για τη Λαογραφία βλ. ενδεικτικά Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας. Κριτική ανάλυση. Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1978*, Μ. Γ. Μερακλής, *Θέματα Λαογραφίας, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 1999*, σ. 109-121. Στ. Δ. Ημελλος, *Σημειώσεις ελληνικής Λαογραφίας: Ιστορικά και μεθοδολογικά θέματα*, τεύχ. Α', Αθήνα 1985, σ. 75-77. Πρόσφατη αποτίμηση του όλου έργου του βλ. Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις Σπουδές του Λαϊκού Πολιτισμού. Λαογραφίες, λαϊκοί πολιτισμοί, ταυτότητες*, Εκδόσεις Κριτική, Επιστημονική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2009, σ. 170-180.

14. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών». Εισαγωγή στο βιβλίο του Στίλπωνα Κυριακίδη *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1978, Γρηγόρης Μ. Σηφάκης, «Λαογραφία, Ανθρωπολογία και Ιστορία ή τα ετερόνυμα που δεν έλκονται», στο: *Το Παρόν του Παρελθόντος, Ιστορία, Λαογραφία, Κοινωνική Ανθρωπολογία*, 19-21 Απριλίου 2002, Αθήνα, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σ. Χ. Σουλούκος, *Ταξινόμηση και καταγραφή του αρχείου...*, ό.π., σ. 8 κ.εξ., Γ. Χ. Κούζας, *Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία, Η ιστορική διαδρομή της (1908-2008)*, Εκ-

Ο Κυριακίδης στις λαογραφικές του μελέτες προσπαθεί να εξετάσει στο σύνολό της τη ζωή του λαού¹⁵ προκειμένου να στηρίξει την άποψη του για την ενότητα των λαογραφικών φαινομένων¹⁶. Είναι προφανές ο απόηχος του πνεύματος των απόψεων των λειτουργιστών και κυρίως η θεωρία προσέγγισης του πολιτισμού ως ενιαίου συνόλου - αριστοτελικής άλλωστε καταγωγής - η οποία καθιστούσε ανενεργή τη θεωρία των επιβιωμάτων και την αναζήτηση της συνέχειας¹⁷. Παράλληλα το ιστορικό και κοινωνικό περιβάλλον μετά τη Μικρασιατική καταστροφή φαίνεται να του παρείχε τη δυνατότητα να διαφοροποιήσει το λαογραφικό του λόγο από τη διδασκαλία του Ν. Πολίτη και τον διευκόλυνε να προχωρήσει σε αναπροσανατολισμό της Λαογραφίας αλλά ταυτόχρονα τον έφερνε μπροστά σε προβληματισμούς επιστημονικούς και εθνικούς¹⁸.

Ο Κυριακίδης δεν αποδέχτηκε τη "συγκριτική μέθοδο" της εθνολογίας - στην περίπτωση μας τη "σύγκριση του ελληνικού με παράλληλα μη ελληνικά στοιχεία"¹⁹ - που εφάρμοσε ο Ν. Πολίτης. Ακολουθώντας «το επιστημονικό ρεύμα της εποχής που είχε ήδη αλλάξει κατεύθυνση και προχωρούσε ορμητικά προς τις συγκεκριμένες ιστορικές και όχι πια τις πανανθρώπινες ψυχικές καταβολές του πολιτισμού»²⁰ στράφηκε προς την (ελληνική) Ιστορία και γι' αυτό κατατάσ-

δόσεις: Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία, Αθήνα 2009, σ. 145-147, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 170-180, Β. Πούχνερ Θεωρητική Λαογραφία, Εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2009, Μ. Γ. Μερακλής, «Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης και η έννοια της συνέχειας», Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τόμ. ΜΑ', Αθήνα 2010, σ. 207-214. Πρβλ. και τη σημείωση 3.

15. Στίλπων Κυριακίδης, «Τί είναι Λαογραφία και εις τί δύναται να ωφεληθεί η σπουδή της», Λαογραφία 12 (1938-1948), σ. 130-157, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 120-121, 161, 168, Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 112, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού, ό.π., σ. 176-177.

16. «η ζωή είναι ενιαία και αι εκδηλώσεις αυτής, οσονδήποτε κι αν διακρίνονται απ' αλλήλων, εξακολουθούν πάντοτε να φέρουν τον τύπον της ενότητας της πηγής, εκ της οποίας προέρχονται», Στίλπων Κυριακίδης, «Τί είναι Λαογραφία...», ό.π., σ. 139. Βλ. και Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 161 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 8.

17. Βλ. τώρα Μ. Γ. Μερακλής, «Ο Ν. Πολίτης και η έννοια της συνέχειας...», ό.π., σ. 207-214.

18. Βλ. σχετικά Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού, ό.π., σ. 172-173.

19. Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 110. Βλ. και Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 102, 119, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 172 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 9.

20. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία..., ό.π., σ. 119.

σεται στους εκπροσώπους της "ιστορικής τάσης" της ελληνικής λαογραφίας. Ο όρος και ο χαρακτηρισμός ανήκει στην αείμνηστη Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος²¹.

Ο Κυριακίδης αμφισβητούσε τον εντοπισμό στοιχείων του απώτερου ιστορικού παρελθόντος στη σημερινή ζωή που θα αποδείκνυαν την αρχαιοελληνική καταγωγή των σημερινών Ελλήνων²², κάτι που επεδίωκε να τεκμηριώσει ο δάσκαλός του Ν. Πολίτης. Ο ίδιος προσπαθούσε να δείξει πως η οριστική μορφή, η διαμόρφωση των πολιτισμικών φαινομένων αποκρυσταλλώθηκε στην μεταγενέστερη αρχαιότητα. Στην εποχή αυτή, υποστήριζε πως τέθηκαν οι βάσεις για μια κοινή μορφή πολιτισμού, μια πολιτιστική ενοποίηση του συγκεκριμένου γεωγραφικού χώρου. Ο κοινός αυτός πολιτισμός είναι ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός όπως διαμορφώθηκε με την επικράτηση του χριστιανισμού. Στην εποχή αυτή παγιώθηκε ο λεγόμενος πολιτισμός του "ευρωπαϊκού κύκλου"²³. Στην πραγματικότητα όμως «εμμένει προσηλωμένος στη διαχρονική έρευνα των λαογραφικών φαινομένων»²⁴. Η διαφοροποίηση του από τον Ν. Πολίτη ήταν η ιστορική αρχή²⁵. Προσπαθούσε να ανιχνεύσει στον νεοελληνικό πολιτισμό στοιχεία της συνέχειας του ελληνιστικού πολιτισμού²⁶.

Τη διαφοροποίησή του αυτή τη στήριξε στη γλώσσα. Όπως η νεοελληνική γλώσσα έχει την πηγή της στην Κοινή της μεταγενέστερης αρχαιότητας έτσι και οι κυριότερες μορφές της ελληνικής παράδοσης σχηματίστηκαν την περίοδο αυτή -ελληνιστική περίοδο του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού - κατά την οποία επικράτησε η ελληνική κοινή γλώσσα²⁷.

21. Βλ. «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών». Εισαγωγή στο βιβλίο του Στίλπωνος Κυριακίδη, Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1978, σ. 10 και 11 και της ίδιας, Η Θεωρία της ελληνικής λαογραφίας, ό.π., σ. 111-112, 126-132.

22. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία..., ό.π., σ. 99-110, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 172-173 και 179.

23. Βλ. Στίλπων Κυριακίδης, Ελληνική Λαογραφία. Μέρος Α'. Μνημεία του λόγου, έκδοση Ακαδημίας Αθηνών, Δημοσιεύματα Λαογραφικού Αρχείου, αριθ. 8, Αθήνα 1965, σ. 34-35, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 117-131, Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 112-113, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 178-179 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 9 όπου και βιβλιογραφία.

24. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 121 και Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 112. Βλ. τώρα και Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 178.

25. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 120 κ. εξ., Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 178;.

26. ό.π., Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 120-121. Βλ. επίσης, Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 112 και Γρηγόρης Μ. Σηφάκης, Λαογραφία..., ό.π., σ. 24.

27. Βλ. Στίλπων Κυριακίδης, Ελληνική Λαογραφία..., ό.π., σ. 34-35, Άλκη Κυριακί-

Πέρα από την υιοθέτηση των ιδεών του λειτουργισμού και τη θεωρία του ευρωπαϊκού κύκλου,²⁸ για να στηρίξει τις προσωπικές του απόψεις αντλεί τα παραδείγματά του από τη λαϊκή ποίηση, τη λαϊκή λατρεία, τη λαϊκή κοσμοθεωρία, την κατοικία.²⁹ Η επιλογή αυτή του Κυριακίδη να μετατοπίσει τις αρχές του νεότερου ελληνισμού στην μεταγενέστερη αρχαιότητα και μάλιστα στους μακεδονικούς χρόνους χαρακτηρίζεται ως μια επιστροφή στον αρχαιολογικό-ιστορικό προσανατολισμό της λαογραφίας και ως μια επιβεβαίωση πως ποτέ στην ουσία δεν εγκατέλειψε την ιστορική τεκμηρίωση. Όπως όμως τονίζει η Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος "ξεκίνησε από εθνική σκοπιμότητα και εθνικό χρέος"³⁰. Με τις επιλογές του αυτές ενίσχυσε την εθνική συνοχή έναντι όσων την αμφισβητούσαν και επεδίωκαν στη δεκαετία του 1940 την αυτονόμηση και απόσχιση της Μακεδονίας και της Θράκης³¹. Φαίνεται να υιοθετεί στην έρευνά του τις νέες επιστημονικές θεωρίες αλλά με γνώμονα την υπεράσπιση της εθνικής ακεραιότητας³². Ο καθηγητής Μ. Μερακλής νηφάλια τονίζει σχετικά: «Ο Κυριακίδης αποφάσισε προσφύεστα να ιστορικεύει τα λαογραφικά φαινόμενα, κάτι που συνιστά μια προσπάθεια ανεκτίμητης σημασίας, έστω και αν ο τρόπος που συνέλαβε και πραγματοποιήσει το έργο αυτό επηρεάστηκε, σε σημαντικό βαθμό, από μια ιστορικά (-θα επαναλάβω-) κατανοητή ιδεολογία.»³³

Η μέθοδος που ακολουθούσαν στην έρευνά τους ο Ν. Πολίτης και ο Στίλπων Κυριακίδης ήταν η ιστορική και φιλολογική³⁴. Ο Κυριακίδης όμως ερευνούσε, όπως προαναφέραμε, τη μορφή των λαογραφικών φαινομένων και δεν αναζητούσε την καταγωγή τους³⁵. Τη μέθοδο αυτή εφάρμοσε στη μελέτη των δημοτι-

δου-Νέστορος, Η Θεωρία..., ό.π., σ. 122-126, Γρηγ. Σηφάκης, Λαογραφία..., ό.π., σ. 25-26, Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 112-114, Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 179 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 9.

28. Σχετική κριτική βλ. Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 178-179.

29. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Λαογραφίας..., ό.π., σ. 122 και Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 113.

30. Βλ. αναλυτικά Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας..., ό.π., σ. 120-126 και Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 113-117.

31. Βλ. Ευάγγ. Αυδίκος, Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού..., ό.π., σ. 179-180, Μ. Γλέζος, Εθνική αντίσταση 1940-1945, τόμ. Α', Αθήνα 2006, σ. 249-251.

32. Βλ. αναλυτικά Ευάγγ. Αυδίκος, ό.π., σ. 180.

33. Μ. Γ. Μερακλής, Θέματα Λαογραφίας..., ό.π., σ. 116-117.

34. Βλ. Γ. Ι. Θανόπουλος, Νικόλαος Γ. Πολίτης: Σύνομη αναφορά στο έργο του, ό.π. σ. 200.

35. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση...», ό.π., σ. 6, (= Λαογραφικά Μελετήματα II, Εκδόσεις Πορεία, Αθήνα 1993, σ. 273, Επιμέλεια Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου, Κυρ. Ντελόπουλος, Μαρία Καίτη και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., ό.π., σ. 10.

κών τραγουδιών για τα οποία υποστήριξε – ειδικά για τις νεοελληνικές παραλογές – ότι πήραν τη μορφή τους στη μετεγενέστερη αρχαιότητα και συγκεκριμένα ότι προήλθαν από τον τραγικό παντόμιμο³⁶. Την άποψή του αυτή την στήριξε με στοιχεία ιστορικά και μορφολογικά³⁷. Σε άλλες εργασίες του για το δημοτικό τραγούδι χρησιμοποιεί στοιχεία κυρίως τεχνотροπικά και σ' άλλες ιστορικά και τεχνотροπικά³⁸. Επρόκειτο για μια σημαντική απόκλιση από την ως τότε πρακτική της ελληνικής Λαογραφίας που αναζητούσε την καταγωγή του πυρήνα του μύθου μεμονωμένων δημοτικών τραγουδιών (π.χ. "του νεκρού αδελφού", "Του γυρισμού του ξενιτεμένου")³⁹. Ποιά η μορφή τους και πολύ περισσότερο πώς λειτουργούσαν μέσα στο φυσικό τους περιβάλλον δεν αποτελούσε αντικείμενο της ως τότε ελληνικής λαογραφικής έρευνας. Εξαίρεση αποτελούν οι σημαντικές μελέτες του Ελβετού μουσικολόγου και νεοελληνιστή Samuel Baud-Bovy⁴⁰.

Ο Στίλπων Κυριακίδης στο βιβλίο του Ελληνική Λαογραφία, Μέρος Α': Μνημεία του λόγου, Αθήνα 1922 (1965³) αποτολμά τη διατύπωση μιας καινοτόμου άποψης για τα δημοτικά τραγούδια. Υποστηρίζει πως τα κυρίως άσματα έχουν δημιουργηθεί από το στιγμιαίο συναίσθημα ενώ τα διηγηματικά άσματα (ακριτικά, παραλογές, ρίμες) από μια ποιητική παράδοση και τέχνη που έχει αναπτυχθεί από επαγγελματίες λαϊκούς ποιητές⁴¹. Απομακρύνεται έτσι από τη ρομαντική προσέγγιση του 19^{ου} αιώνα και στρέφεται στη μορφολογική.

Στο ίδιο βιβλίο του (1965³), παγιώνει επίσης την έννοια "λαϊκός πολιτισμός". Υποστηρίζει πως οι εκδηλώσεις του είναι ζωντανές γιατί έχουν την αρχή τους στην ψυχή και στη ζωή του λαού⁴². Έτσι θεωρούσε πως τα δημοτικά

36. Είδος ορχηστρικής τραγωδίας που στηριζόταν σε συνδυασμό μιμικού χορού και τραγουδιού. Βλ. Ερατ. Καψωμένος, Δημοτικό Τραγούδι. Μια διαφορετική προσέγγιση, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα 1996, σ. 40-41 (όπου και σχετική κριτική).

37. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών»..., ό.π., σ. 78.

38. Βλ. σχετικές εργασίες στο: Στίλπων Κυριακίδης, Το Δημοτικό Τραγούδι, Συναγωγή Μελετών, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1978.

39. Βλ. Γ. Σπυριδάκης, «Το ζήτημα της προελεύσεως του άσματος του νεκρού αδελφού», Αρχαίο Θρακικό Θησαυρό 11 (1944-1945), σ. 193 κ. εξ., Κ. Ρωμαίος, «Ο Γυρισμός του ξενιτεμένου», Αρχαίο Θρακικό Θησαυρό 17 (1952), σ. 334-354 και Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση...», ό.π., σ. 8.

40. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών...», ό.π. σ. 289 κ. εξ.

41. Βλ. και Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών...», ό.π., σ. 277 (= Λαογραφικά Μελέτηματα II..., ό.π. σημ. 35).

42. Στίλπων Κυριακίδης, Ελληνική Λαογραφία..., ό.π., σ. 32, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δη-

τραγουδία «αποτελούν λογοτεχνικές μορφές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν έναν συγκεκριμένο και συγκροτημένο πολιτισμό, διαφορετικό από τον ανώτερο, και ανήκουν οργανικά σ' αυτόν»⁴³. Οι απόψεις του για τον τρόπο δημιουργίας των δημοτικών τραγουδιών αν και διατυπώθηκαν από το 1922, δεν διαφέρουν σημαντικά από τις σύγχρονες θέσεις των υποστηρικτών της "θεωρίας της προφορικής σύνθεσης" (theory of oral composition)⁴⁴.

Και ενώ ο Στίλπων Κυριακίδης – όπως και ο Γ. Μέγας – ενδιαφέρθηκε και στράφηκε στο παρόν του ελληνικού λαού και αυτό διευκόλυνε σε έναν αναπροσανατολισμό της Λαογραφίας η έλλειψη όμως συνεργασίας της τελευταίας με τις ανθρωπολογικές και κοινωνικές επιστήμες δεν επέτρεψε να ερευνηθούν οι διάφορες εκφάνσεις των λαογραφικών φαινομένων του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού ενταγμένες στα κοινωνικά τους συμφραζόμενα⁴⁵. Έτσι εξηγείται γιατί δεν πραγματοποιήθηκε καμμία "ολιστική" εθνογραφική έρευνα από Έλληνες επιστήμονες την εποχή αυτή στην Ελλάδα⁴⁶. Οι πρώτες ως γνωστόν ολιστικές ελληνικές εθνογραφικές μελέτες πραγματοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1960⁴⁷.

Δεν φαίνεται να απασχολεί τους Έλληνες λαογράφους της εποχής εκείνης η μεθοδολογία της έρευνας "επί του πεδίου". Αυτό αποδεικνύεται απ' το ότι δεν πραγματοποιούσαν οι ίδιοι επιτόπια έρευνα αλλά εξέταζαν το λαογραφικό υλικό

μοτικών τραγουδιών...», β.π., σ. 279-280 και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., β.π., σ. 10.

43. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική στη μορφολογική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών...», β.π., σ. 280, Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., β.π., σ. 10 και Γρ. Σηφάκης, «Λαογραφία, Ανθρωπολογία και Ιστορία...», β.π., σ. 25.

44. Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Στίλπων Κυριακίδης: Από τη ρομαντική...», β.π., σ. 280-281. Πρώτη προσπάθεια εφαρμογής της θεωρίας στα ελληνικά δημοτικά τραγούδια έγινε από τον J. Notopoulos, «Originality in Homeric and Akritan Formulae», Λαογραφία 18 (1959), σ. 423-431. Βλ. επίσης Ιωάννης Κ. Προμπονάς, Ακριτικά, Αθήνα 1985, Γεώργιος Ι. Θανόπουλος, Το τραγούδι του Αρμούρη. Χειρόγραφα και προφορική παράδοση, εκδ. Σοφία Σαριπόλου, Αθήνα 1998, του ίδιου, Ο Διγενής Ακρίτης Εσχοριάλ και το τραγούδι του υιού του Ανδρονίκου. Κοινά τυπικά μορφολογικά στοιχεία της ποιητικής τους, Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα 1993, Γρ. Σηφάκης, Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988.

45. Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., β.π., σ. 10 και Γρ. Σηφάκης, «Λαογραφία, Ανθρωπολογία και Ιστορία...», β.π., σ. 21-22.

46. Βλ. Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., β.π., σ. 10 και 127-128.

47. Βλ. Friedl Ernestine. 1962. Vasilika: a village in Modern Greece. New York. Holt, Rinehart and Winston και Campbell, John K. 1967. Honor, Family and Patronage: a Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community: Oxford: Clarendon Press και Σ. Χ. Σουλούκος, Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη..., β.π. σ. 128.

που είχε καταγραφεί από άλλους⁴⁸. Στην περίπτωση του Στίλπωνος Κυριακίδη από την εργογραφία και τα τεκμήρια που περιλαμβάνονται στο Αρχείο του που εναπόκειται στο Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και που πρόσφατα (2007) κατηγοριοποιήθηκε και ταξινομήθηκε το υλικό του (από τον Σωτήρη Σουλούκο⁴⁹) προκύπτει πως ενώ πραγματοποίησε "επιτόπια έρευνα" στα φοιτητικά του χρόνια⁵⁰ κατά την ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία δεν φαίνεται να έχει πραγματοποιήσει κάποια εθνογραφική ή λαογραφική επιτόπια έρευνα⁵¹.

Το υλικό του Αρχείου αποκαλύπτει επίσης ότι ο Κυριακίδης χρησιμοποιούσε στις πανεπιστημιακές του παραδόσεις εθνολογικά "παράλληλα" προκειμένου να υποδηλώσει τη διαφοροποίησή του στο στόχο του Ν. Πολίτη να συνδέσει τον αρχαιοελληνισμό πολιτισμό με τον νεοελληνικό. Επίσης χρησιμοποιούσε εθνογραφικά "παράλληλα" με τα οποία αποκαλύπτεται η εξέλιξη και η αποκρυστάλλωση της μορφής των φαινομένων που εξετάζονται κάθε φορά⁵². Στο ζήτημα αυτό διαφοροποιείται από τον Ν. Πολίτη και τη συγκριτική μέθοδο και η συμβολή του στο να αναγνωρίζεται από τη Λαογραφία η ιστορική παράμετρος⁵³ παρέχουν την δυνατότητα να ενταχθεί στην επόμενη φάση της εξέλιξης της ελληνικής Λαογραφίας⁵⁴. Τονίζεται όμως πως παρ' ότι στις μελέτες του εφάρμοσε τις αρχές της ιστορικής ερμηνείας, δεν φαίνεται να ακολούθησε κάποια συγκεκριμένη εθνολογική μέθοδο της εποχής του⁵⁵. Και ενώ υιοθετούσε την αντιμετώπιση του λαϊκού πολιτισμού ως σύνολο ούτε αυτή τη στροφή πραγματοποίησε, γιατί έθεσε το όλο έργο του στην υπηρεσία στήριξης του εθνικού δικαίου και της εθνικής επιβίωσης που εκείνη την εποχή διακυβούνταν⁵⁶. Έτσι αν και φαίνεται επηρε-

48. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, *Θέματα Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 119, Ευάγγ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις σπουδές...*, ό.π., σ. 171 και Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο...*, ό.π. σ. 127.

49. Βλ. Σωτήρης Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη...*, ό.π. σημ. 1.

50. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 159-160, Miller, Julia E, *Modern Greek Folklore. An Annotated Bibliography*, New York 1985: Garland Publishing, σ. 16 και Ευάγγ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού...*, ό.π., σ. 172-173.

51. Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη...*, ό.π. σ. 10 και Ευάγγ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού...*, ό.π. σ. 171.

52. Βλ. Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη...*, ό.π., σ. 127.

53. Βλ. Μ. Γ. Μερακλής, *Θέματα Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 119.

54. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 89, 132 και Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη...*, ό.π., σ. 127.

55. Βλ. Σ. Χ. Σουλούκος, *Το Αρχείο του Στίλπωνος Κυριακίδη...*, ό.π., σ. 11, Ευάγγ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού...*, ό.π., σ. 178-180.

56. Βλ. Ευάγγ. Αυδίκος, *Εισαγωγή στις σπουδές του λαϊκού πολιτισμού...*, ό.π., σ. 179-180, Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η Θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 120-121 και Μ. Γ. Μερακλής, *Θέματα Λαογραφίας...*, ό.π., σ. 112, 116-117, 121.

ασμένος από τον ανανεωμένο θεωρητικό και μεθοδολογικό προσανατολισμό στις ανθρωπολογικές επιστήμες μετά το 1922, και τον οποίο προσπάθησε να μεταφέρει στη Λαογραφία, τελικά υπερίσχυσε η υπεράσπιση του εθνικού συμφέροντος. Οι απόψεις του επηρεάστηκαν και καθορίστηκαν από τις δύσκολες για το έθνος ιστορικές περιστάσεις, τα κοινωνικά δεδομένα της εποχής του (εθνική ενότητα, κίνδυνοι απόσχισης και αυτονόμησης της Μακεδονίας και Θράκης στη δεκαετία του 1940)⁵⁷ και επομένως τα κείμενά του, τις θέσεις του και τις προσπάθειές του οφείλουμε να τις κρίνουμε και με βάση αυτές τις εθνικές ανάγκες⁵⁸.

57. Βλ. σχετικά Στίλπωνος Κυριακίδη, "Λόγος" στον τιμητικό τόμο "Προσφορά εις Στίλπωνα Π. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 24 και Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, Ο Στίλπων Π. Κυριακίδης και η Θράκη..., ό.π. σ. 100.

58. Ανάλογη προσέγγιση επιβάλλεται και στο έργο και την προσφορά του Νικολάου Γ. Πολίτη. Βλ. σχετικά Γ. Ι. Θανόπουλος, Νικόλαος Γ. Πολίτης: Σύνοψη αναφορά στο έργο του, Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, τόμ. ΜΑ', Αθήνα 2010, σ. 202-203. Παρεμφερή στάση κράτησε και ο ποιητής Νίκος Καββαδίας όπως αναφέρει σε συνέντευξή του στη Μιράντα Ζαχαριάδου: «...στα χρόνια της δικτατορίας (1967-1974) απόφυγα την οποιαδήποτε μορφή επικοινωνίας με το έργο μου, γιατί πίστευα ότι τότε άλλα ήταν τα πρώτιστα και τα σπουδαία...», Περιοδικό Τετράδιο, Οκτώβριος 1974 και Δημήτρης Γκώνης, «Με το τιμόνι πάντα αριστερά», "Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία", 20-2-2010.